

IZMEĐU RAZOČARANJA I PUTA U BUDUĆNOST

Što uvođenje eura u Bugarskoj otkriva o stanju integracije Istoka

POUKE IZ 2004. I 2007. GODINE

Pet uvida u budućnost EU

INTERVJU

Konstantin Trenchev – disident, osnivač sindikata i svjedok vremena

KOMENTAR

EU nije čarobna formula

Drage prijateljice i prijatelji, drage čitateljice i čitatelji,

nedugo nakon pada željezne zavjese, 26. studenoga 1989. kasno navečer stigao sam u snijegom zatrpanu Varšavu. To je bio početak moje bliske službene suradnje s nekoliko istočnoeuropskih država u mojoj funkciji belgijskog saveznog ministra za zapošljavanje i rad te predsjednika Vlade Flandrije. U to vrijeme sam, uz potporu države, poslodavaca i sindikata, organizirao programe razmjene i daljnjeg osposobljavanja te pokrenuo brojne projekte u okviru našeg Fonda za Istočnu Europu. Najveći val proširenja EU-a 2004. godine bio je moguć samo zahvaljujući demokratskim promjenama u Poljskoj i drugim zemljama, kao i padu Berlinskog zida te raspadu Sovjetskog Saveza. Ovo izdanje časopisa „EZA Magazine” vraća se u razdoblje ponovnog ujedinjenja. Radije govorim o „ponovnom ujedinjenju” jer se radi o zemljama koje su uvijek pripadale Europi, iako ocjene toga procesa nisu jednoznačno pozitivne. Zašto je to tako?

Prevladavalo je mišljenje da će se vrlo brzo svugdje postići jednak životni standard. Postojao je „priručnik” za prijelaz sa slobodnog tržišnog gospodarstva u totalitarno državno plansko gospodarstvo, ali ne i za suprotan put. Stoga se moralo eksperimentirati. Poduzeća su se restrukturirala, primjerice putem agencija za privatizaciju, kako bi postala profitabilna i ojačala gospodarstvo. Rastuća nezaposlenost tumačila se kao pozitivan znak sve većeg djelovanja tržišnih sila, ali se socijalnom kolapsu nije primjereno suprotstavilo. Kao i danas, i tada je vrijedilo da se potrebna konkurentnost ne smije postići na račun socijalne zaštite. EU nije uvijek jednako tretirao nove i stare države članice, a novije su dugo vremena bile podzastupljene. Novi „missi dominici” dolazili su kao izaslanici da im jednostrano propisuju kako se trebaju prilagoditi. Sjećam se gorke primjedbe poljskih ministara i sindikalista da EU njihovu zemlju promatra samo kao „rezervu”. S druge strane, i državama pristupnicama bilo je teško mijenjati svoje navike. Prvo su mislile da reforme koje se provode služe samo EU-u, iako su ipak bile nužne za same države. Nadalje, strogo centraliziran pristup nije ostavljao dovoljno prostora za suradnju niti je iziskivao istinski dijalog sa socijalnim partnerima. To je, osim toga, dovelo do nedovoljnog korištenja kohezijskih fondova, što sam naveo i u svojeg izvješću tadašnjem povjereniku za pregovore o proširenju, gospodinu Hahnu.

Organizacija EZA nije slučajno osnovana 1985. godine i od tada je uložila velike napore u poticanje socijalnog dijaloga u državama kandidatkinjama (ali jednako tako i u državama članicama), što će intenzivno činiti i ubuduće. Daljnje obrazovanje za dijalog vrlo je važno i predstavlja zajednički proces učenja. Unatoč određenom razočaranju građanki i građana i dalje postoji uvjerenje da je proširenje EU-a bilo nužno i da je riječ o pozitivnom razvoju te da se stvari postupno poboljšavaju. Kada svoje prijatelje i prijateljice iz istočne Europe pitam koju promjenu smatraju najvećom, odgovor je uvijek isti: sloboda da sami odluče kamo žele putovati i gdje žele živjeti.

S obzirom na moguća buduća pristupanja drugih država, procesi odlučivanja u EU-u moraju se reformirati. Postupna suradnja mora voditi do punopravnog članstva. Nakon oklijevanja u prethodnim godinama, rat i prijetnje na našim granicama možda nas ponovo vraćaju na početak Europske Unije kao mirovnog projekta, koji za zabrinutu mladu generaciju ponovno dobiva na važnosti.

Sloboda, mir i naše vrijednosti i dalje će činiti temelj našeg zajedničkog europskog projekta.

Luc Van den Brande
Predsjednik organizacije EZA

SADRŽAJ:

4**IZMEĐU RAZOČARANJA I PUTA U BUDUĆNOST:**

Što uvođenje eura u Bugarskoj otkriva o stanju integracije Istoka

8**POUKE IZ 2004. I 2007. GODINE:**

Pet uvida u budućnost EU

11**INTERVJU:**

Konstantin Trenchev – disident, osnivač sindikata i svjedok vremena

14**KOMENTAR:**

EU nije čarobna formula

15**EZA NOVOSTI****16****UREDNIŠTVO**

IZMEĐU RAZOČARANJA I PUTA U BUDUĆNOST

Što uvođenje eura u Bugarskoj otkriva o stanju integracije Istoka otkriva

NOVINARI ŠTRAJKAJU U BUGARSKOJ
ZAHTIJEVAJU VEĆE PLAĆE ZA SVOJ RAD

TEKSTOVI: Lukas Fleischmann

SLIKE: Lukas Fleischmann/Europski parlament

Bio je to projekt od povijesne važnosti: 1. svibnja 2004. godine deset zemalja Srednje i Istočne Europe, kao i Malta i Cipar, pristupile su Europskoj Uniji. Bugarska i Rumunjska pridružile su se 2007. godine. Unatoč velikoj euforiji na početku i stalnom gospodarskom rastu, u

mnogim od tih zemalja danas je zavladao razočaranje i rastući euroskepticizam. Razočarani su i sindikati. Odakle dolazi to loše raspoloženje i je li ono opravdano? Istražimo uzrok.

Sofija, svibanj 2025. godine. Nekoliko stotina novinara i sindikalista okupilo se na jednom od glavnih križanja u središtu Sofije i stupilo u štrajk. Svojom akcijom zahtijevaju 15 posto veću plaću. „Trenutačno dvije trećine svoje plaće dajem za stanarinu”, objašnjava jedna urednica bugarske novinske agencije. „Obavljamo važan posao za demokraciju i društvo, a to se nedovoljno prepoznaje.” Taj štrajk samo je jedan od mnogih koji se ovih dana održavaju. Budući da štrajkaju i zaposlenici javnog prijevoza, pola je grada blokirano. Bugarska će 2026. svoju nacionalnu valutu lev zamijeniti eurom – još jedan korak u produbljivanju europske integracije. Mnogi se ljudi u zemlji boje da će to dovesti do porasta cijena i smanjenja socijalnih davanja jer će bugarski proračun tada morati poštovati strože kriterije štednje. Stoga sveobuhvatni štrajk nije slučajnost. „Svi su pomalo uplašeni, a i nema prave informativne kampanje o tome”, kaže Dimitar Manolov. On je predsjednik drugog najvećeg bugarskog sindikata i člana organizacije EZA, PODKREPA. Sindikat se također pridružio štrajku. Dodaje: „Neki političari igraju na strahove ljudi.”

Povratak nacionalizmu

Planinska vodičica Marija dijeli te strahove. Radi kao turistička vodičica u Nacionalnom parku Rila, oko sat i pol vožnje automobilom južno od glavnog grada. „Mi smo Bugarke i Bugari i trebali bismo biti više suglasni po pitanju toga. Bojim se da će mi s uvođenjem eura život ovdje postati još skuplji. Što nam zapravo donosi Europa?” Dimitar Manolov razumije te strahove, ali smatra: „Za većinu Bugara pristupanje EU-u bila je dobra stvar. No odluka EU-a da prihvati zemlju bila je politička, a ne ekonomska.”

Istodobno, Manolov smatra da ulazak u europodručje ima smisla: „Naravno da kod takvih procesa kratkoročno dolazi do poskupljenja, ali će se plaće prilagoditi. Bugarska će postati prosječna europska zemlja kada govorimo o cijenama i plaćama.”

Komunikacija i pogrešni zaključci

Na primjeru ulaska u europodručje očituje se nekoliko temeljnih problema koji muče zemlje pristupnice iz srednje i istočne Europe već više od 20 godina. „Europski san mnogima nije donio poboljšanja”, kaže Marta Kahancová. Ona vodi slovački istraživački centar „Central European Labour Studies Institute” (CELSI). Za svoje je istraživanje zajedno s kolegama analizirala situaciju proteklih 20 godina u zemljama pristupnicama iz srednje i istočne Europe te objavila rezultate tog istraživanja. Kaže: „Kada je riječ o radnim uvjetima, postojala su velika očekivanja glede konvergencije, osobito u pogledu plaća. Znamo da se to jednostavno nije dogodilo.” BDP Bugarske znatno je ispod europskog prosjeka. Situacija na tržištu rada dosad je natjerala upravo mnoge mlade na odlazak u inozemstvo. Istodobno, Bugarska iz EU-a prima iznadprosječna financijska sredstva. Tako je 2024. to bilo gotovo 2 milijarde eura, što odgovara oko 2,3 posto bruto nacionalnog dohotka. Unatoč stalno rastućem BDP-u, novim lancima dodane vrijednosti i rastu investicija, većina zemalja pristupnica iz 2004. i 2007., koje su iz srednje i istočne Europe, i dalje zaostaje. Uz to, česte su slabe državne institucije i nestabilne vlade, koje karakteriziraju česti novi izbori.

DIMITAR MANOLOV – PREDSEDNIK SINDIKATA PODKREPA

ELMAR BROK NA SEMINARU S NOVIM ZEMLJAMA PRISTUPNICAMA 2002. GODINE

Samo u Bugarskoj parlament je u protekle četiri godine biran čak sedam puta. Kako ističe Marta Kahancová, u tome leži ključni nesrazmjer: „Porast BDP-a sam po sebi ne rezultira nužno poboljšanjem radnih uvjeta niti povećanjem plaća. To je vrlo neoliberalni način razmišljanja.”

Socijalni dijalog koji gotovo nitko ne može voditi

Ta neravnoteža istodobno je uzrok i posljedica jedne europske dileme: europski socijalni model i socijalni dijalog uspostavljaju se vrlo teško. „U zapadnim zemljama država samo omogućuje socijalni dijalog, dok u srednjoeuropskim i istočnomeuropskim zemljama država igra iznimno važnu ulogu u njemu. I sindikati i udruge poslodavaca najprije se obraćaju državi kao sugovorniku, prije nego što razgovaraju međusobno”, kaže Marta Kahancová. Interesi se često provode putem zakona, a ne kroz sustav pregovaranja koji je zapravo za to predviđen. Marta Kahancová: „Umjesto da ulažu u razvoj socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja, socijalni partneri radije koriste svoje ograničene resurse kako bi utjecali na zakonodavstvo. Tu se osjećaju sigurnije. Zakoni su obvezujući.” A oni ponajprije služe interesnim skupinama. U istraživanju se taj fenomen

naziva „Captured State”, odnosno zarobljena država.

Problemi pristupa i povijesti

Fenomen „Captured State” posljedica je postkomunističke tradicije srednjoeuropskih i istočnomeuropskih zemalja. Korporativističkih tradicija, uobičajenih u zapadnoj i sjevernoj Europi već desetljećima, ondje jednostavno nije bilo.

Sindikati su u pravilu bili dio komunističke partije, a time i same države. S promjenom režima 1990-ih ta se slika u potpunosti promijenila, što se posebno pokazalo tijekom pregovora o pristupanju. Elmar Brok (CDU) bio je izjavitelj Europskog parlamenta tijekom procesa pristupanja. S njegovim tzv. „Brokovim izvješćima” smatraju ga jednim od arhitekata proširenja EU-a na istok: „Devedesete godine bile su apsolutna katastrofa jer se vjerovalo da se tržišno gospodarstvo može voditi bez mehanizama socijalne ravnoteže.” Socijalna stabilnost imala je podređenu ulogu u usporedbi s gospodarskim rastom. Dimitar Manolov, predsjednik sindikata PODKREPA, iskreno priznaje: „Mi tada [riječ je o razdoblju oko 1990.; nap. red.] nismo imali iskustva. Nismo znali što je sindikalni pokret, morali smo početi ispod nule.” Uz potporu zapadnih partnera novi članovi poput PODKREPE naučili su prve temeljne funkcije socijalnog dijaloga.

Nedovršen proces

Taj proces do danas nije dovršen. Studije Marte Kahancové pokazale su: „Socijalni partneri u istočnomeuropskim zemljama imaju problema s pristupom. Još uvijek nemaju ni dovoljno jezičnih vještina ni dovoljno znanja da bi se u potpunosti uključili u europski socijalni dijalog. Tu je Europska unija uložila puno novca u izgradnju kapaciteta. Ostaje upitno je li to bilo učinkovito.” Ta neravnoteža u pristupu dovela je do pogrešnih predodžbi o tome kakvu ulogu EU ima u okviru nacionalne socijalne politike: „Najprije su morali shvatiti da Europa ne dobiva bitke koje oni zapravo moraju voditi kod kuće”, kaže Kahancová. Elmar Brok dodaje: „Jaki neovisni nacionalni sindikati tada nisu postojali, a ponekad nedostaju i danas. A to tada nije bilo od pomoći za razvoj snažne uloge socijalnog dijela socijalnog tržišnog gospodarstva.”

Euroljani druge klase?

Uz slabe sindikate i tendencijalno nestabilne vlade, jedan od razloga aktualnog euroskepticizma leži i u nejednakom postupanju prema novim zemljama članicama EU-a. „Nakon 2004. napravljene su teške, gotovo neoprostive pogreške”, kaže Günter Verheugen (SPD). On je od 1999. do 2005., za vrijeme predsjednika Komisije Romana Prodiya, bio povjerenik za proširenje EU-a. „Većinu novih zemalja članica EU-a tretiralo se kao članice drugog reda. One to tako doživljavaju i danas.” Po njegovu mišljenju, to je jedno od objašnjenja frustracija i razočaranja koje vladaju u širokim slojevima stanovništva.

Ta pogrešna procjena, smatra Verheugen, traje do danas i jasno se očituje, primjerice, i u popunjavanju službeničkih mjesta unutar institucija EU-a. „Na najvišoj razini povjerenika imamo kvotu. I kod glavnih di-

rektora, dakle najviših službenika, Komisija pazi da su svi zastupljeni. No ispod te razine situacija je loša. To samo učvršćuje osjećaj drugorazrednosti.” Nedostatak mogućnosti obrazovanja i zapošljavanja u institucijama EU-a nadovezuje se na upravu u kojoj je premalo ljudi iz srednjoeuropskih i istočnomeuropskih država članica. Ta je nejednakost, među ostalim, dovela do toga da je poraslo zanimanje za suradnju s drugim međunarodnim akterima, kaže Verheugen: „Ako danas imamo situaciju da su sve naše nove članice vjerni saveznici SAD-a i da se, primjerice, distanciraju od strateške europske emancipacije od SAD-a, onda je to i zato što se SAD od 1990. aktivno brinuo za te zemlje.”

Pogled u budućnost

No, unatoč preprekama i poteškoćama, promjene i integracija polako počinju davati rezultate, osobito za mlade radnike. Maria Petrova, koja radi kao predsjednica omladinskog pokreta sindikata PODKREPA u Sofiji, kaže: „Već tri godine shvaćaju da se opća situacija i radni uvjeti u Bugarskoj poboljšavaju.” Iako i u toj dobnoj skupini ima mnogo nacionalistički nastrojenih ljudi, većina se danas osjeća europski. „Mnogi mladi ljudi prepoznaju prednosti koje im donose projekti poput ERASMUS+. Mislim da možemo biti europske građanke i građani.”

Pred Bugarskom i EU-om još je dug put do održivog produbljivanja integracije. Bugarska je pritom reprezentativan primjer problema većine srednjoeuropskih i istočnomeuropskih zemalja koje su pristupile 2004. i 2007.: slab socijalni dijalog uz klimave vlade na nacionalnoj razini, u kombinaciji s nejednakim postupanjem i nedostatkom informiranosti o EU-u i njezinim institucijama. „Unatoč svim nedostacima, proširenje je bio ogroman uspjeh. Ali moramo to sebi i drugim zemljama bolje objasniti”, zaključuje Elmar Brok.

MARIA PETROVA IZ SINDIKATA PODKREPA

GÜNTER VERHEUGEN S ROBERTOM METSOLOM, PREDSEDNICOM EUROPSKOG PARLAMENTA, NA PROSLAVI 20 GODINA PROŠIRENJA EU-A NA ISTOK, 2024. GODINE

POUKE IZ 2004. I 2007.

Što iskustva proširenja znače za aktualne procese pristupanja – i kako sindikati mogu sudjelovati u njima

TEKSTOVI: Lukas Fleischmann
FOTOS: Adobe Stock

Trenutačno se devet zemalja nalazi na popisu zemlja kandidatkinja za pristupanje EU-u (Albanija, Bosna i Hercegovina, Gruzija, Moldavija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija, Turska, Ukrajina). Neke, poput Gruzije i Ukrajine, tek kratko vrijeme, a druge već desetljećima. Iz dosadašnjih pregovora o pristupanju može se izvući pet zaključaka koje sindikati mogu iskoristiti u aktualnim pregovorima. Pregled.

1. Očekivanja treba držati realnima

Iskustva nakon 2004. i 2007. pokazala su da se euforija može brzo pretvoriti u razočaranje i poslužiti kao plodno tlo za populizam. Predodžba da će pristupanje EU-u dovesti do brzog izjednačavanja životnih uvjeta pogrešna je. Bivši povjerenik EU-a za proširenje, Günter Verheugen (SPD), to formulira ovako: „Problem je kada se proširenje opravdava isključivo poboljšanjem životnih uvjeta, odnosno višim prihodima. Iako nakon pristupanja dolazi do postupnog poboljšanja, očekivanja moraju biti realna.”

To se upravljanje očekivanjima odnosi i na sindikate na terenu: nacionalni socijalni dijalog ne može se orkestrirati iz Europe. „Do sada su sustavi socijalne sigurnosti nacionalna nadležnost, čak i prema Ugovoru iz Lisabona”, objašnjava Elmar Brok, autor tzv. „Brokovih izvješća” Europskog parlamenta o proširenju EU-a, „i to s dobrim razlogom: kada bi, primjerice, Bugarska i Rumunjska željele njemačke, danske ili nizozemske standarde, to bi bilo financijski neodrživo. To bi se moralo sufinancirati iz drugih zemalja EU-a, a to nije europska nadležnost.”

2. Omogućavanje pristupa

Socijalni dijalog težak je i dugotrajan proces koji zahtijeva prave pristupe. U zapadnoeuropskim i sjevernoeuropskim zemljama to se u odnosu na nove zemlje pristupnice predugo podcjenjivalo. Kako bi europski socijalni model i socijalni dijalog mogli funkcionirati i u potencijalnim novim zemljama članicama, potreban je razvijen sustav izgradnje kapaciteta (eng. „capacity building”). Posebno je važan široko postavljen pristup. Marta Kahancová iz istraživačkog instituta CELSI objašnjava: „Sindikati često imenuju samo jednu osobu koja dobro govori engleski jezik kao međunarodni kontakt. Ta osoba tada mora svuda putovati i jednostavno je preopterećena. U mnogim sindikatima teret međunarodne razmjene leži na ramenima jedne osobe. To dovodi do toga da se te osobe često otuđe od stvarnosti u vlastitim matičnim zemljama.”

Mjere izgradnje kapaciteta morale bi obuhvatiti šire slojeve sindikata kako bi se omogućila komunikacija na svim razinama. To se proteklih godina nije dovoljno događalo i dovelo je do toga da mnoge srednjoeuropske i istočnoeuropske zemlje partneri ne razumiju „europski jezik” iz Bruxellesa. Osim toga, taj manjak vidljivosti i mogućnosti interakcije u Bruxellesu dovodi do nejednakog postupanja.

3. Jednako postupanje prema novim partnerima

Nejednako postupanje prema novim zemljama pristupnicama, prema mišljenju brojnih stručnjaka, predstavlja središnji problem za europsku integraciju. To se nejednako postupanje odvija na više razina. Institucionalno, kroz popunjavanje radnih mjesta unutar institucija EU-a, parlamentarnu i međuvladinu suradnju, kao i kroz ignoriranje srednjoeuropskih i istočnoeuropskih iskustava, kaže Günter Verheugen. „One su članice s kojima se postupa svisoka. Na sastancima šefova država i vlada ne sluša ih se. Njihovi se prijedlozi i ideje u mnogim područjima nedovoljno uzimaju u obzir.” S time se slaže i Marta Kahancová: „Oni i dalje imaju osjećaj da nisu uistinu dobrodošli. Ili su ih u početku doživljavali kao konkurenciju, kao one koji, primjerice, oduzimaju radna mjesta. Stvaranje interakcija i povezivanja preko granica nije dobro funkcioniralo.”

To socijalni partneri poput sindikata mogu ciljano poboljšati mjerama dijaloga, seminarima, zajedničkim akcijama i sličnim. Osim toga, važno je da se svakoga u međunarodnoj razmjeni pažljivo sluša. Lokalni sindikati i radničke organizacije kao organizacije imaju velik doseg među ukupnim stanovništvom. Oni mogu dobro procijeniti raspoloženje i potrebe te razbiti uobičajene predrasude i mitove. Prema Elmaru Broku, EU je tu već na dobrom putu: „Danas nekoliko važnih povjerenika dolazi iz srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja. Osim toga, u tijeku je proces jačanja službeničkog aparata koji traje dugo, ali pokazuje napredak.”

4. Izlaz iz dileme – reformirati EU

U temeljnoj reformi EU-a sindikati ne sudjeluju izravno kao donositelji odluka, ali mogu odigrati vrijednu ulogu u informiranju i lobiranju. Prema mišljenju brojnih stručnjaka, reforma je neizbježna ako se EU želi dalje integrirati i širiti. Trenutačno EU jednostavno nije sposobna za širenje, unatoč brojnim zemljama kandidatkinjama. Za proširenje trenutačno ne postoji potrebna jednoglasnost. Dinamika proširenja i produbljivanja narušena je. Na novi ugovor o EU-u ne možemo tako brzo računati. Svaki pokušaj da se u sadašnjim okolnostima ispregovara novi ugovor propast će”, kaže Günter Verheugen. Elmar Brok (CDU) dodaje: „Europska unija mora se, kao preduvjet, na odgovarajući način reformirati, osobito u području procesa donošenja odluka.”

Trenutačnu pat-poziciju posebno iskorištavaju populističke vlade tako što vlastite neuspjehe u socijalnoj politici svaljuju na EU i njezinu disfunkcionalnost. Zemlje pristupnice, EU i socijalni partneri poput sindikata stoga bi se trebali zapitati je li punopravno članstvo jedini put. Elmar Brok zagovara različite razine integracije: „Neke zemlje, primjerice na zapadnom Balkanu, čekaju već desetljećima. U međuvremenu moramo napredovati prema dubljoj integraciji u nekim područjima kako bismo ljudima pokazali da smo otvoreni i da ih želimo. Norveška, Island i Švicarska imaju alternativni model koji se temelji na gospodarskoj povezanosti, bez punopravnog članstva.”

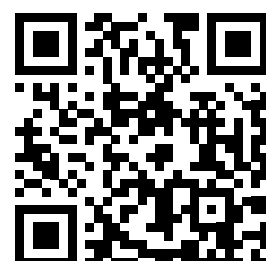
5. Promoviranje socijalnog dijaloga i socijalne države kao uspjeha

Naposljetku, prošlost nas uči da koncentriranje isključivo na gospodarski rast može kratkoročno donijeti rast BDP-a, ali dugoročno vodi do velikih nejednakosti unutar stanovništva. To potiče strah od gubitaka i socijalne napetosti. Pritom je europski socijalni

model sa snažnom socijalnom državom uspješan model ravnoteže koji, ako se ispravno primjenjuje, može osigurati stabilnost i prosperitet, a u kriznim je situacijama iznimno učinkovit. Sindikati ga mogu promovirati tako da razbijaju neoliberalne mitove, primjerice onaj da se opći gospodarski rast nužno podudara s općim poboljšanjem životnog standarda ili radnih uvjeta.

Međutim, socijalna država s mehanizmima ravnoteže ne znači da se svatko može posluživati iz roga izobilja socijalnih davanja. Trenutačno se u svakoj zemlji ne mogu pružati iste socijalne usluge. I to bi se trebalo uzeti u obzir kako u komunikaciji tako i u oblikovanju politika: „Važno je uvijek imati na umu ravnotežu između socijalne politike i konkurentnosti”, kaže Elmar Brok. „Socijalna se strana u konkurenciji prečesto zaboravljala. Što, primjerice, Europski zeleni plan znači za jednog brodogradilišnog radnika u Gdanjsku ili za jednog radnika čeličane u Istočnoj Europi? Tek sada imam osjećaj da smo ponovno na putu traženja te ravnoteže.”

Dodatne informacije: „We Work Europe“-Podcast

U aktualnoj sezoni podcast „We Work Europe” vodimo vas na štrajk novinara i novinarki u Sofiji. Osim toga, dobit ćete uvid u povijest pristupnih pregovora s bivšim povjerenikom EU-a, Günterom Verheugenom, i bivšim zastupnikom u Europskom parlamentu, Elmarom Brokom. Kako biste poslušali epizode, jednostavno skenirajte QR kod ili posjetite stranicu we-work-europe.podigee.io.

„DANAS SMO BEZ ILUZIJA”

Konstantin Trenchev – disident, osnivač sindikata i svjedok vremena o prošlosti i budućnosti europskih sindikata

KONSTANTIN TRENCHIEV: DISIDENT, BIVŠI POLITIČKI ZATVORENIK I OSNIVAČ SINDIKATA

INTERVJU: Lukas Fleischmann
SLIKE: Lukas Fleischmann/Adobe Stock

Nezadovoljan komunističkim režimom, dr. Konstantin Trenchev osnovao je na svoj rođendan, 8. veljače 1989., u ilegali u Sofiji sindikat PODKREPA (hrv.: „podrška, potpora”). Zbog toga je više puta bio progonjen, zatvaran i postao je jedan od najpoznatijih disidenata Bugarske. U intervjuu govori o svojoj teško izborenoj slobodi i o tome zašto je danas razočaran, osobito u Europsku uniju.

EZA: Gospodine Trenchev, 1988. godine počeli ste se politički suprotstavljati. Koja je bila Vaša motivacija?

Trenchev: S 33 godine postao sam jedan od prvih članova jedne organizacije za ljudska prava u Bugarskoj. Osnovali su je bivši politički zatvorenici i disidenti – kao reakciju na Gorbačovljevu Glasnost i Perestrojku. Osim toga, uvijek sam bio nezadovoljan režimom. Tijekom studija medicine, a kasnije i kao kirurg, stalno sam nailazio na metode liječenja iz Francuske ili Njemačke koje su u Bugarskoj jednostavno bile zabranjene, jer ih je režim uskraćivao.

EZA: Kako ste od aktivista za ljudska prava postali sindikalac?

Trenchev: Glavni tajnik te organizacije za ljudska prava stupio je u siječnju 1989. u štrajk glađu. U veljači sam ga posjetio i potom nazvao Radio Free Europe da o tome izvjestim. Kao liječnik sam izjavio da je njegovo zdravstveno stanje kritično. Tada se sve zakotrljalo i odlučili smo osnovati sindikat.

EZA: Zašto baš sindikat?

Trenchev: Sindikat je bio jedini oblik oporbe koji je tada nekako „prolazio“. Otvoreno se nazivati političarem bilo je preopasno. Biti sindikalac značilo je biti negdje u sredini. Zato se kasnije i priključilo toliko ljudi koji bi inače bili prejako potisnuti. Na neki način postao sam talac vlastitih postupaka i morao sam nastaviti.

EZA: Je li istinita anegdota da je PODKREPA osnovana na Vaš rođendan?

Trenchev: Da. Dana 8. veljače 1989., na moj rođendan,

iskoristili smo izgovor obiteljske proslave kako bismo okupili disidente i aktiviste, a da tajna služba ne digne uzbunu. Još istoga dana, nakon potpisivanja osnivačkog zapisnika, nastao je sindikat PODKREPA, drugi neovisni sindikat u istočnoj Europi nakon Solidarności u Poljskoj. Svi članovi bili su aktivisti i intelektualci bez kaznene prošlosti ili sličnog.

EZA: Što se dogodilo nakon osnivanja? Jeste li ga javno predstavili?

Trenchev: Bugarski Zakon o radu tada nije uređivao način osnivanja sindikata. Komunisti su bili uvjereni u svoju potpunu kontrolu i vjerovali su da su radnici ionako na njihovoj strani. Dakle, nije bilo izričite zabrane. No, kada smo osnivački zapisnik predali sudu, odbili su izvršiti upis. Unatoč tome proglasili smo PODKREPU neovisnim sindikatom i tek tada počeo je pravi progon.

EZA: Što se konkretno dogodilo?

Trenchev: Moj je stan pretražen, a onda je došlo do presudnog događaja. Tada je režim oduzeo sva prava turskoj manjini u Bugarskoj: svoja turska imena morali su zamijeniti bugarskima, nisu smjeli ići u džamiju niti govoriti turski. Mi smo na tu nepravdu javno ukazali. U svibnju 1989. organizirali smo štrajk glađu s Bugarima i Turcima, naše jedino oružje.

EZA: Kako je režim reagirao?

Trenchev: Komunisti su organizirali protumiting s transparentima na kojima je pisalo „Smrt izdajniku“ i „Smrt Trenchevu“. Američki fotografi to su zabilježili. Do pada režima bio sam time jedna od najpoznatijih, ali i najugroženijih osoba u Bugarskoj i završio sam u zatvoru.

„BILI SMO ODUŠEVLJENI ŠTO MOŽEMO POSTATI DIO EUROPSKE OBITELJI. DANAS JE TO DRUKČIJE: IZGUBILI SMO ILUZIJE. PRVI PROBLEM BILA JE KOMUNIKACIJA.“

EZA: Kako je izgledalo zatvaranje i koliko ste dugo bili u pritvoru?

Trenchev: 21. svibnja, po nalogu istražnih vlasti, odveli su nas u zatvor, u samicu za političke aktiviste. Tamo smo ostali cijelo ljeto. Međunarodna organizacija rada upitala je vladu zašto zatvara ljude zbog sindikalnog djelovanja. U rujnu su nas doslovno bez ikakvog obrazloženja izbacili iz zatvora. Tri zemlje ponudile su mojoj supruzi i meni azil: SAD, Francuska i Njemačka. Moja je supruga otišla, a ja sam ostao da pričekam razvoj događaja. U studenome je režim pao kroz unutarstranački puč.

EZA: Kako se PODKREPA razvijala nakon pada željezne zavjese?

Trenchev: Prvih godina bilo je iznimno dinamično. Bilo je više štrajkova. Dolazili su mnogi sindikalisti sa Zapada da nam pokažu kako se uspostavlja pravi sindikat. Poznavali smo samo komunističke „sindikate“, u biti tek produžene ruke Partije. PODKREPU smo najprije strukturirali teritorijalno, a kasnije po granama. Tako je nastala stabilna i funkcionalna mreža. Do pada posljednje socijalističke vlade 1997. organizirali smo nekoliko štrajkova na razini cijele zemlje.

EZA: Kakva je tada bila politička situacija?

Trenchev: Politika je bila – i ostala do danas – obilježena korupcijom i oligarhijom. Nakon komunizma stari kadar podijelio je među sobom svoje mreže i novac. Zapadna velika ulaganja bila su blokirana. Kao posljedica, tri milijuna Bugara napustilo je zemlju. Paradoksalno, zato nismo imali ozbiljnu nezaposlenost, ljudi su jednostavno odlazili u inozemstvo.

EZA: 15. veljače 2000. započeli su službeni pregovori o pristupanju EU-u, koji su 2007. doveli do članstva. Što je to za Vas značilo?

Trenchev: Bili smo oduševljeni što možemo postati dio europske obitelji. Danas je to drukčije: izgubili smo iluzije. Prvi problem bila je komunikacija. Mnogi su vjerovali da će se nakon ulaska u EU preko noći sve poboljšati, da ćemo

odmah dosegnuti zapadni životni standard. To se, naravno, nije dogodilo.

Danas me najviše smeta što Bruxelles sve diktira, nedostaje nacionalnog suvereniteta. Imamo specifične bugarske probleme koje Bruxelles ne može riješiti.

EZA: Kakvu je ulogu pri tome imala PODKREPA?

Trenchev: Pitali su nas samo slažemo li se. Unatoč našim zahtjevima, nismo bili uključeni u bugarsku pregovaračku delegaciju. Osnovali smo nacionalnu sindikalnu komisiju za integraciju u EU i našim smo strukturama prenijeli ponajprije znanje o europskom socijalnom modelu. Proces smo podržali kampanjama, obukama i sl. o socijalnoj stečevini i europskim radnim odnosima.

EZA: Dakle, je li pristupanje bila pogreška?

Trenchev: Ne, sigurno nije. Donijelo je goleme prednosti: mogli smo raditi i putovati kamo smo htjeli, kupovati stvari kojih prije nije bilo. Danas se mladi iseljenici iz Francuske ili Njemačke vraćaju u Bugarsku. Njemačka više nije ona Njemačka iz 2005.; gospodarska kriza drugdje vraća ih natrag (misli se na Bugare – nap. ur.).

EZA: Bugarski BDP se od 2007. više nego udvostručio. Dakle, zemlja ekonomski jako profitira od EU-a?

Trenchev: Ne nužno, jer brojke mogu biti relativne. U socijalističko doba stan od 130 kvadrata koštao je 7.000 leva (3.500 eura). Danas je cijena 200.000 do 300.000 eura – potpuna neravnoteža.

EZA: Kako vidite budućnost Europe?

Trenchev: Bojim se da nam prijete moguća katastrofa. Mi smo jednostavno različiti – Nijemci, Francuzi, Bugari, Skandinavci. U Bruxellesu se, međutim, razmišlja uniformno. Nikada nećemo postati Sjedinjene Europske Države. Model se mora ispraviti kako bi se ublažile centrifugalne sile koje upravo razdiru Uniju. Ipak, treba ostati umjereni optimist!

EU NIJE ČAROBNA FORMULA, ALI NUDI POUZDANU PERSPEKTIVU.

Komentar Ljubana Bulića, referenta za obrazovanje pri organizaciji EZA

U nekim od novijih država članica EU-a ponekad se može osjetiti razočaranje pripadnošću Uniji. Je li ono opravdano? Samo djelomično: očekivanja su bila nerealno visoka, a domaće „zadace“ u mnogim su se zemljama obavljale sporo. Cilj EU-a nikada nije bio da neku zemlju preko noći pretvori u obećanu zemlju. Ona je prije svega okvir – veliko tržište s jasnim pravilima, financiranjem i vladavinom prava. Ono što građani dobivaju od EU-a ovisi o našim vlastitim postignućima. Ipak, podrška pristupanju EU-u u Bosni i Hercegovini i dalje je visoka, s oko 70 % stanovništva. Taj optimizam nije neutemeljen.

Početkom 2000-ih razina dohotka bila je gotovo jednaka kao u nekim zemljama koje su uskoro trebale ući u EU. Dvadeset godina kasnije, te su se zemlje znatno razvile. Nisu te zemlje brže napredovale zato što je Bruxelles činio čuda, nego zato što je pristupanje Europskoj uniji učvrstilo reforme, otvorilo unutarnje tržište i potaknulo ulaganja u produktivnija radna mjesta. To dugoročno vodi do podizanja životnog standarda.

Iz te perspektive, Bosna i Hercegovina njeguje jednostavnu nadu: budućnost na koju se ljudi mogu osloniti – planiranu, pravednu i opipljivu u svakodnevnom životu. Ta se nada ogleda u jasnim i pravedno primijenjenim pravilima, jačim institucijama i manjem prostoru za korupciju. Ona također znači i pristup većem tržištu, zanimljivom investitorima, koje u zemlji stvara bolja radna mjesta. Ljudi žele sigurne granice, veće povjerenje u javne službe i pravosuđe u kojem su svi pred zakonom jednaki. Za građane, pristupanje EU-u znači slobodu da u inozemstvu studiraju, rade i putuju te sigurnost da su

njihova prava zaštićena. Ukratko, EU im nudi stabilnost, prilike i stvarnu perspektivu da prekinu začarani krug u kojem visokoobrazovani vjeruju da profesionalni uspjeh moraju tražiti u inozemstvu.

Posebno za mlade, ta nada ima vrlo konkretno značenje: žele pošten početak u životu, stvarnu mogućnost sudjelovanja i razlog da ostanu. Pošten početak znači obrazovanje i strukovnu izobrazbu koja odgovara zahtjevima tržišta rada, plaćenu praksu umjesto neplaćenog „radnog iskustva“ te ulazak u profesiju s ugovorom o radu i socijalnom zaštitom. Stvarno sudjelovanje zahtijeva uključivanje u oblikovanje politika. Razlog za ostanak jest i približavanje visine plaća razini EU-a, dostupno povoljnije stanovanje i moderni javni servisi. Vrijednosti također igraju ulogu: čišći zrak, ravnopravnost, transparentna država i vladavina prava. Žele zemlju u kojoj vlastiti trud vrijedi više nego „veze“, u kojoj osnivanje tvrtke ne traje mjesecima i u kojoj sindikati i poslodavci surađuju s vladom na poboljšanju svijeta rada, umjesto da govore jedni mimo drugih. Ako proces integracije u Europsku uniju to može ostvariti, tada se europsko jedinstvo doista osjeća kao budućnost, a ne samo kao slogan.

Neki tvrde da postoje alternative pristupanju EU-u. No, nijedna od tih alternativa ne nudi istu kombinaciju veličine tržišta, pouzdanog regulatornog okvira, financiranja, sloboda, radnih standarda i zaštite građana. Zaključak je očit: EU neće riješiti naše probleme umjesto nas, ali za ljude u Bosni i Hercegovini, osobito mlade, ona ostaje najsigurnija opcija za oblikovanje dostojanstvene budućnosti u vlastitoj zemlji.

EZA NOVOSTI

EZA se pridružuje Globalnoj koaliciji za socijalnu pravdu

EZA se pridružila Globalnoj koaliciji za socijalnu pravdu koju je pokrenuo glavni direktor Međunarodne organizacije rada (eng. ILO). To je inicijativa Međunarodne organizacije rada koja se zalaže za socijalno pravedne uvjete rada i dostojanstven rad. Tim pristupanjem naglašava se središnja uloga radničkih organizacija u globalnom učvršćivanju poštenih radnih standarda te prava na zaštitu i poštovanje u svijetu rada. Koalicija pridaje veliku važnost tome da se radna prava priznaju kao sastavni dio ljudskih prava i zaštite u cijelom svijetu. Zajedničkim snagama svijet rada možemo učiniti pravednijim – i time dati održiv doprinos ciljevima Ujedinjenih naroda za dostojanstven rad i socijalnu pravdu.

Novi član organizacije EZA

Dobro došli: Katoličko udruženje radnika (KVW)!

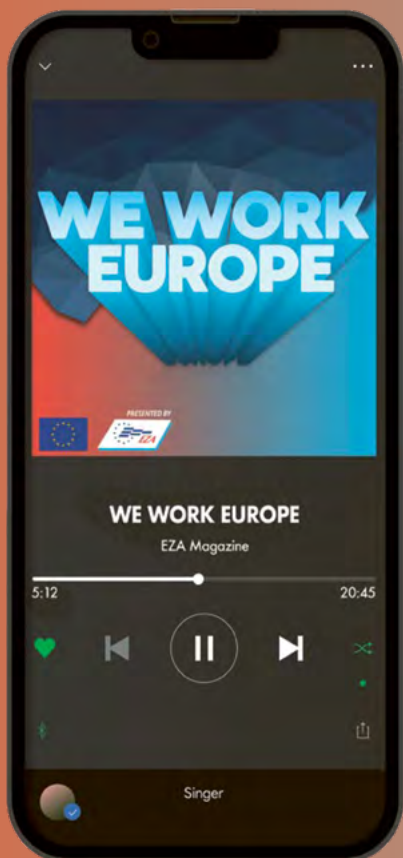
S velikim zadovoljstvom pozdravljamo novog člana naše europske mreže: Katoličko udruženje radnika iz Južnog Tirola! KVW je socijalna organizacija s dugom tradicijom, osnovana 1948., koja je od tada čvrsto ukorijenjena u regiji. Aktivno se zalaže za socijalnu pravdu, solidarnost, održivi razvoj i kršćansko-socijalne vrijednosti. S jasnim smjernicama koje u središte stavljaju čovjeka, KVW predano radi na pravednim životnim uvjetima, jednakim mogućnostima i stvarnoj uključenosti u društvo – bez obzira na podrijetlo, dob ili socijalni status.

Posebno treba istaknuti blisku suradnju više od 1.900 volontera i oko 100 stalno zaposlenih djelatnika, koji u cijelom Južnom Tirolu kroz 234 mjesne skupine i brojne stručne odjele nude impresivan spektar socijalnih usluga. Kao novi glas u mreži organizacije EZA, KVW ne donosi samo dugogodišnje iskustvo, nego i inovativne ideje, građanski angažman i snažne temelje socijalne odgovornosti.

MAGAZINE

WE WORK EUROPE

Časopis EZA za vaše uši

Za **We Work Europe** putujemo diljem Europe i sastajemo se s predstavnicima organizacija članica EZA-e kao i sa stručnjacima u području pitanja rada, raspravljamo o najnovijim događajima i pregledavamo razvoje socijalnog dijaloga i europske socijalne politike.

We Work Europe produkcija je organizacije Escucha - Culture for the Ear u ime organizacije EZA. Podcast možete pronaći na svim popularnim platformama: Apple Podcasts, Audible, Google Podcasts, Spotify i mnogim drugim. Ostavite nam recenziju i preporučite podcast drugima! Skenirajte kod s pomoću pametnog telefona i idite izravno na platformu prema vašem izboru!

UREDNIŠTVO

Izdavač

EZA – Europski centar za radnička pitanja
Johannes-Albers-Allee 2 53639 Königswinter
Tel. +49 - 22 23 - 29 98 - 0
E-Mail: eza@eza.org
www.eza.org

Redakcija

Sigrid Schraml, Lukas Fleischmann (Odgovorni urednik), Katrin Brüggem, Ljuban Bulić

Urednički dizajn i grafika

Sofia Wunderling
wunderling.myportfolio.com

Fotografije i grafika

Lukas Fleischmann, Europäisches Parlament, Adobe Stock

Izlazi

Tri puta godišnje.

Financira
Europska unija